

## Per Petterson, Konje krast

V romanu Konje krast se tematika „otroci in starši“ prepleta skozi pripoved v menjavi dogajalnega časa; skoraj vsako poglavje prinaša del sedanosti, ki se nato prevesi v preteklost. Iz obeh dogajalnih časov je mogoče sestaviti podobo otroških let glavnega junaka Tronda, hkrati pa občutiti tudi tragiko njegove osamelosti, ki ima korenine v njegovem odraščanju, kasneje pa se samo še poglobi zaradi različnih življenjskih izkušenj. Glavni junak romana je prvoosebni pripovedovalec, ki z veliko občutljivostjo razkriva travme otroštva, odraščanja in zrelih let, zato se odloči za popolno samoto in se umakne iz družbe. Leta njegovega otroštva je zaznamoval oče, njegov način življenja, njegova odločitev za samotno življenje sredi gozdne tišine. Nekatere očetove razloge za to dejanje je Trond poznal, mnogi pa so mu ostali nejasni in so morda zaradi tega še bolj tragično vplivali na njegovo življenje. Mati je v Trondovih spominih omenjena samo izjemoma, kot bi bila postavljena izven dogajanja. Pisatelju pa kljub temu uspe predstaviti njen lik, njeno tragiko in vzroke odtujenosti.

Medsebojno zaupanje očeta in sina ter njuno prijateljstvo je trdno povezano z okoljem, ki ga petnajstletni Trond sprejme za svoj način življenja. Samotna planšarija, ki jo je izbral oče za umik iz družbe, je postala Trondu pravi dom. Predstavljala je vse, kar se mu je zdelo vredno doživeti v letih odraščanja: popolno zlitje z naravo. Zato je na mnogih mestih poudarjeno, da se je Trond popolnoma izenačil z gozdom, kjer je pomagal očetu pri spravilu lesa. Vonj po smoli je postal njegov lastni vonj, prostranost gozda in občutek svobode pa edina oblika življenja, ki jo je hotel živeti. Oče je bil zanj zgled človeka, ki se zna spopasti s trdim delom in preživeti v najbolj ogroženih situacijah, ki jih ni bilo malo v neizprosni norveški zimski meseci. Toda ko je Trond občudoval očeta pri njegovem težaškem delu, je spoznal, da je njegov oče srečen človek; spopasti se z brzicami divje reke in zmagati je bila zmaga nad samimi seboj – nad lastno nemočjo in bojaznijo. Vse, kar je Trond občudoval pri očetu, je sklenil kasneje, kot prileten mož, nadaljevati tudi v svojem življenju.

Iz Trondovih spominov se iz poglavja v poglavje dopolnjuje očetova podoba. Bil je človek, ki so ga vsi imeli radi: dober, prijazen in postaven mož. Za Tronda pa je bilo najvažnejše, da je imel „poseben prostor“ v njegovem srcu. Planšarija, kraj Trondovih srečnih dni, je imela še drug namen, ki se počasi razkriva v pripovedi. Bila je nekakšno skrivališče za očeta, kurirja, ki je v času druge vojne prenašal skrivna sporočila čez mejo, na Švedsko. Kljub mnogim nevarnim situacijam je ohranil psihično trdnost, le v tako imenovano civilizacijo se ni hotel več vrniti. Vojno je Trondova družina preživela ločeno: Trond, njegova sestra in mati v Oslu, oče nekje daleč na samotni planšariji. V Trondovem spominu je izredno močno zapisan dogodek, ko se je oče ob koncu vojne vrnil v Oslo in ga je družina sprejela kar na ulici. Mati in sestra sta ga srečni objeli, tudi srečanje očeta in sina je bilo prežeto z navdušenjem; pa vendar se je Trond po mnogih letih začel spraševati, ali ni bil tistega dne morda preveč navdušen. Dogodki, ki so sledili, so bili dokaz, da je Trond iz velikega navdušenja zdrsnil v veliko bolečino.

Brezskrbni dnevi na planšariji so se prevesili v realnost: Trond je moral odpotovati v Oslo, v šolo, oče je ostal v svoji gozdni samoti. Ločitev od očeta je ostala kot velika bolečina za vedno zasidrana v Trondovem življenju. Slovo je bilo zadržano v molku. Oče je skrbno naročil sinu, kako naj potuje, Trond pa je v obupu molče prikimal, dokler avtobus ni odpeljal. Slike očeta, ki stoji ob cesti in maha v slovo, Trond ni mogel pozabiti. Prav tako ni mogel pozabiti občutka, ki se ga je takrat polastil: očeta ne bo videl nikoli več. Prizor slovesa je predstavljen zelo pretresljivo: obupan

Trond bega po avtobusu in oprezuje pri vsakem okencu, ali se mogoče še vidi očetova podoba, mogoče vsaj obris. Dokončna resnica je prišla kasneje v obliki očetovega pisma, v njegovi odločitvi, da se ne misli več vrniti, čeprav ima svojo družino še vedno rad. Obup, ki se je sprva polastil Tronda, se je kmalu izostril v spoznanje, da je bila očetova odločitev pravilna, zato jo je kasneje sprejel tudi sam in ponovil očetov način življenja.

V romanu nekoliko preseneča, da je zelo malo prostora namenjeno Trondovi materi. Ko jo je glavni junak izluščil iz svojih spominov, je takoj opozoril na njeno značilnost – na nekakšno odtujenost, umikanje iz dogajanja, na „težo“, kot je njeno vedenje imenoval sin. Spremembe v materini otopelosti so bile zelo redke. Trond jih je prvič opazil takrat, ko je stekla na ulico pozdravit očeta. Tekla je vedro, sproščeno, nobene „teže“ ni bilo mogoče opaziti. Drugič pa je Trond zaznal veliko spremembo v njenem vedenju tistega dne, ko sta po očetovem dokončnem odhodu odpotovala na Švedsko po denar, ki ga je oče zapustil družini. Mama ni ničesar obržala zase, ampak je sinu kupila novo obleko, ki si jo je tako želel. Trond je presenečen opazoval mamino vedrino in lahko hojo, saj je kar poplesavala po ulicah; toda ko sta prišla domov, se je mati umaknila v svoj svet. Trond je priznal, da je imel mamino sicer rad, vendar ju je ločevala njena odtujenost in zagrenjenost. Iz junakovih spominov se oblikuje materin lik: podoba čustveno osamljene ženske, ki ji je življenje sredi brezdušnega mesta še bolj poglobilo osebno tragiko. Nedvomno je v njeno življenje kruto zarezala vojna, ki je potrgala intimne vezi družine. Oče se je oddaljil, imel je odgovorno poslanstvo, mati je ostala sama z otroki in z bojaznijo za prihodnost. Zdi se, kot da bi mati predstavljala Tronda zadušljivost mesta, oče pa svobodo narave. Mati je bila nemočna žrtev, saj je morala ostati v utesnjenosti časa in prostora. Njena vedrina, ko je sproščeno stopala po ulicah nekega drugega mesta, lahko predstavlja beg iz ujetosti, beg iz vedno istega nespremenljivega prostora, zaradi katerega je zapadla v apatijo, v prezgodnje staranje duše, kot je spoznal njen sin.

Čustvene vezi med otroki in starši so potrgane tudi v družini Trondovih mladostnih prijateljev, Jona in Larsa. Njuno družino je zaznamoval tragičen dogodek – nesrečna smrt Larsovega brata dvojčka, Odda, ki ga je po nesreči ustrelil Lars z Jonovo puško. Iz Trondovih spominov pa posebej izstopa Jonova mati. Ne samo zato, ker je bila za Tronda erotično privlačna, ampak bolj zaradi dogodka, ki je zaznamoval Larsovo življenje in morda vplival na njegovo odločitev za samoto. Dogodek je predstavljen na začetku Trondovih spominov, ko mu je Lars, soded v samoti, zaupal dogodek iz svojega otroštva: na materino zahtevo je ustrelil psa, ki je preganjal srne. Žival je moral pobiti z več strelji, ker je slabo meril in se je nesrečna žrtev poskušala dvigniti in pobegniti. Podoba zverinsko pobitega psa je preganjala Larsa vse življenje, usodni strel pa se je v družini ponovil: z Jonovo puško, ki ni bila varno spravljena, je Lars v igri ustrelil brata Odda. Zdi se, kot da se je kruto pobita žival vrnila k družini in ji izročila bolečino in trpljenje nasilne smrti, kajti žrtev nesreče ni bil samo Odd. Tudi Jon se je nenadoma močno spremenil. V Trondove spomine se je najbolj bočeče zarezal dogodek, ko je Jon „s čudno spremenjenim“ izrazom na obrazu hladnokrvno pobil ptičje mladiče. Nasilje, ki ga je ob tem dejanju spoznal Trond, je pretrgalo prijateljske vezi, čeprav sta z Jonom rada uganjala norčije, še posebej ju je veselilo „konje krast“.

V pripovedi niso posebej izdelane vse poteze Jonove mame, spoznati pa je mogogče, da je tudi njo usodno ujela vojna v svoj vrtinec. S Trondovim očetom sta bila kurirja, njuno delo je bilo zelo nevarno, vedno na meji smrti. Jonova mama je znala sprejemati usodne odločitve in ukrepati naglo, brez čustev, kar pa ni bilo sprejemljivo za otroke – zaznamovalo jih je za vse življenje. Lars je postal samotar, Jon je zapustil dom in odšel med mornarje. Njegovo nasilno vedenje se je ponovno pokazalo ob vrnitvi iz tujine: Larsa je pregnal z doma in si prilastil imetje. Dva samotarja, Lars in Trond, s skupnimi spomini sestavljata sliko dveh družin: skrb za preživetje, predvsem pa tragiko potrganih čustvenih vezi, kar je v veliki meri zakrivila tudi vojna, saj je celo v najbolj oddaljene koticke neprehodnih gozdov prinesla dih smrti.

Roman ima zanimiv naslov, ki se kot besedna zveza s simbolnim pomenom dvakrat ponovi: prvič v

Jonovem povabilu k fantovski pustolovščini, drugič pa kot tajna šifra kurirjev – Trondovega očeta in njegovega prijatelja Franza. Med sovrstnikoma, Trondom in Jonom, ki sta že prestopila mejo otroštva in stopila na pot odraščanja, je simbolika konja lahko povezana s prebujajočo se erotiko. Dokaz za to je prisoten v navidez nepomembni situaciji: Trond doživi veliko erotično razburjenje v nekem hlevu; čaka očeta, sreča pa dekle, ki je prišlo v hlev na molžo. Vsi njeni gibi, način hoje, valovanje obleke, so za Tronda vznemirljivi in v trenutku doživi podobo bežečih konj. Zajame ga preblisk: nekaj nenavadnega je povezano s konji. Pustolovščino Tronda in Jona, ki je tudi povezana s konji, pa je mogoče osvetliti še z drugega zornega kota: Jon oddirja na „ukradenem“ konju vihrovo in varno, Trond pa pade in se poškoduje – zanj je pustolovščina končana. V simbolnem pogledu pa oba junaka že v dobi odraščanja doživita tragiko, ki ju je zaznamovala. Trondovo intimno življenje je omenjeno kot tavanje, razočaranje in obup, ki ga slednjič privede v samoto, v kraj pozabe. Jonova prebujajoče se erotika pa je padec v nasilje; simbolno ga predstavlja pretresljiv prizor, ki sledi pustolovščini s konji – uničenje ptičjega gnezda in mladičev. Jonovo nasilje se je kasneje pokazalo tudi v odnosu do družine: hladnokrvno je pregnal brata z domačije.

Nekoliko drugačno simboliko pa vsebuje besedna zveza „konje krast“ v jeziku kurirjev – Trondovega očeta in Franza. Konj je namreč tudi bojevniki simbol, žival vojne. V ljudskem obredju je znano dejanje ribičev ob Volgi: kradli so konje in jih obredno žrtvovali za boljše življenje njihove skupnosti. Nevarnosti, ki sta se jim izpostavljala Trondov oče in Franz, so imele nedvomno en sam cilj: pomagati v boju za domovino, za svobodo skupnosti, ki sta ji pripadala, za katero sta bila odgovorna. Zavedala sta se, da lahko postaneta „žrtvena žival“, vendar sta vztrajala tudi za ceno življenja. Besedna zveza „konje krast“ ima tako neglede na nekatere različnosti skupno miselno jedro: vznesenost in obup, tveganje in pogum, radost in bolečino, ljubezen in smrt.

Prizor s konji se ponovi še v zaključku romana, v Trondovih spominih na poslednje potovanje, preden sta se z očetom za vedno razšla. Oče in sin sta tokrat prikazana kot jezdeca, ki se odpravita na Švedsko, skozi divjino gozdov. Konji niso ukradeni, velja pa opozoriti na simboliko jezdeca, ki med drugim predstavlja tudi strah pred neznanim – pred silami, nad katerimi človek nima moči. Slutnja neznanega je spremljala Tronda že od začetka poti, sprostita pa se ob nepričakovanem očetovem dejanju: v gozdni samoti je oče pokleknil pred Trondom, ga objel in dolgo zadržal v objemu. Trond je bil zmeden; začutil je očetovo ljubezen, hkrati pa se je vanj priplazila čudna slutnja, saj je bilo očetovo dejanje popolnoma nepričakovano. Neznana sila, ki je ni mogel premagati, je kmalu posegla v njegovo življenje: ločitev od očeta, večna in nepreklicna, začaran krog življenja, ki se je kasneje nadaljevalo po očetovih stopinjah. Trond, prileten moški, samotar, odtujen od žene in otrok, psihično in telesno zlomljen, je skušal, mnogo let kasneje, v samoti sestaviti in oživiti podobo tistega, kar se je v njegovi mladosti imenovalo „konje krast“.

Roman je svojevrstna podoba človeškega bivanja, razgibanega in neznanega kot neskončni gozdovi, kamor je postavljeno celotno dogajanje. Skrivnostni vzgibi narave so uravnoteženi s počutjem in odločitvami glavnih junakov; neprehodni gozdovi dobivajo podobo zapletene človekove podzavesti, ki prihaja na dan v mnogih tragičnih situacijah. Morda je prav zato izjemen poudarek namenjen zlitju z naravo, da je lahko občutiti skupno utripanje gozdne samote in človekove intimne. Samo v samoti je mogoče sprostiti spomine, tudi tiste, ki so počivali globoko v podzavesti. Trond je potreboval samoto, da je lahko odložil breme mnogih let čustvene praznine, da je lahko odložil bolečino, ker nikoli ni znal narediti tistega, kar mu je nekoč zagotovil oče: “Sami odločamo, kdaj boli.”